

**Eger a 16–17. századi európai irodalomban különös tekintettel a magyar és német
szerzők műveire**

Lőkös Péter

Habilitációs dolgozat tézisei

**Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar**

Piliscsaba

2013

A dolgozat tárgya, főbb kutatási szempontok

Magyarország 16. századi történelmének a mohácsi csata, Zrínyi Miklós 1566-os szigetvári hőstette mellett az 1552-es egri ostrom az egyik olyan eseménye, amelyet nagyon sok 16–17. századi hazai és külföldi szerző örökített meg. Az 1552-es egri ostrom történelmi jelentősége köztudott, az egri várvédők hőstettének híre nem csak Magyarországon terjedt el gyorsan, hanem bejárta Európát is, az addig verhetetlennek hitt törököket ugyanis kimagasló teljesítmény volt legyőzni.¹

Az eseményről magyarországi szerzők már közvetlenül vagy nem sokkal az ostrom után beszámoltak históriás énekekben (Tinódi Sebestyén: *Eger vár viadaljáról való ének*, *Egri históriának summája*), dicsőítő énekekben (Csabai Mátyás: *Encomium Servatae Agriae Anno MDLII* és *Encomium arcis Agriae mirabiliter ac vere divinitus servatae anno Domini M. D. LII.*) és historiográfiai művekben (például Zsámboki János: *Rerum ad Agriam Anno M.D.LII. gestarum, brevis Narratio Joannis Sambuci*). De tizennégy évvel az ostrom után, 1566-ban már az itáliai Ascanio Centorio is ír krónikájában (*Commentarii della guerra di Transilvania*) az egriek hőstettéről. Később mind Magyarországon, mind Európában további számos krónika, útleírás és szépirodalmi alkotás örökítette meg. Az egri ostrom illetve Dobó István alakja persze nem lett olyan ismert az európai irodalmakban, mint például Zrínyi Miklós, aki az Elisabeth Frenzel nevével fémjelzett *Stoffe der Weltliteratur* újabb kötetében már önálló szócikket is kapott.² Mégis – jó néhány évvel ezelőtt, amikor a téma iránt érdeklődni kezdtem – úgy véltem, érdemes behatóbb irodalomtörténeti vizsgálat alá is vonni az egri ostromleírásokat illetve a török hódoltság kori Egerről szóló beszámolókat, mert ilyen irodalomtörténeti szempontú vizsgálatra – Tinódi Sebestyén és Balassi Bálint műveit leszámítva – csak ritkán vagy érintőlegesen került sor. A téma értelemszerűen első sorban a történészek figyelmét keltette fel, akik természetesen saját diszciplínájuk szemszögéből vizsgálták e textusokat és gyakran a fikcionális szövegeket is történeti forrásként kezelték.

Az elmúlt években számos magyar és német nyelvű tanulmányt szenteltem e témának, jelen dolgozat az eddigi kutatási eredmények összegzése kíván lenni. Nyilvánvalóan az itt tárgyalt művek listája nem teljes. Egyrészt vannak általam ismert szövegek, amelyekhez még

---

¹ R. VÁRKONYI Ágnes: *Az egri győzelem és Európa*. In: AGRIA. Az egri Dobó István Vármúzeum Évkönyve, 38 (2002), 171–172.

² FRENZEL, Elisabeth: *Stoffe der Weltliteratur. Ein Lexikon dichtungsgeschichtlicher Längsschnitte*. 10. überarb. und erw. Aufl. unter Mitarbeit von Sybille Grammetbauer. Stuttgart, 2005 (= Kröners Taschenausgabe 300), 973–974.

nem sikerült hozzáférnem, másrészt felbukkanhatnak további, eddig nem ismert szövegek is, jóllehet sok éves hazai és külföldi könyvtári kutatómunka során igyekeztem a lehető legtöbb művet felkutatni. Úgy vélem azonban, hogy az itt feldolgozott szövegkorpusz elég meggyőző és a későbbiekben feldolgozandó/feldolgozható művek már csak árnyalhatják a képet. Tisztában vagyok azzal is, hogy a téma koránt sincs kimerítve, de úgy gondoltam, összegyűlt már annyi új eredmény, hogy egy ilyen munka formájában összegezzem ezeket. Azzal a nem titkolt szándékkal is, hogy később tanulmánykötetként megjeleníthessem.

A dolgozatban 16–17. századi, a humanizmus jegyében keletkezett műveket vizsgállok. A dolgozat nagyobb részét az 1552-es egri ostromleírások elemzése teszi ki. Egy-egy fejezet foglalkozik a végzetes 1596-os ostrommal (a *Belegerung Erlau vnd darauff folgende Schlacht* című röpirat kapcsán), a hódoltság kori Eger leírásával (az *Ungarischer oder Dacianischer Simplificissimus* című regényben) illetve két fejezet az 1687-es visszafoglalással. Amint a címben is utaltam rá, nagy figyelmet fordítottam a német szerzők német illetve latin műveire, első sorban azért, mert német nyelvterületen különösen is nagy volt érdeklődés a magyarországi törökellenes harcok iránt, és ebből következően gyakrabban is írtak Egerről. Amikor pedig Magyarország a török kiűzése után de facto is a Habsburg birodalom része lett, a Habsburg birodalom történetét feldolgozó művekben a magyarországi események is fontos helyet kaptak.

Indokoltnak láttam a dolgozat elején az e művekben feldolgozott történeti események áttekintését, hiszen a különböző szerzők sokszor egymástól és a valóságtól teljesen eltérő adatokat adnak meg. Az 1552-es ostromleírások vizsgálatánál mindenek előtt a forráskérdés állt a középpontban. Arra a kérdésre kerestem választ, hogy a szerzők Tinódi Sebestyén vagy Ascanio Centorio alapján tudósítanak az ostromról. Szükséges volt ehhez a szepességi és erdélyi szászok irodalmának ilyen szempontú vizsgálata, amire eddig nem került sor, hiszen feltételezhető volt, hogy e szerzők historiográfiai műveiben is felbukkanhat e téma. Megvizsgálandó volt továbbá az is, hogy az egyes szerzőket milyen szempontok vezérelték, amikor ostromleírásukat szöveggé formálták. Ilyen esetekben elkerülhetetlen volt pozitivisták módszerrel – amennyire lehetett – a forráskérdést is tisztázni, mivel sok esetben senki sem foglalkozott ezzel. Elemezni kívántam továbbá, hogy tudatos szerkesztésről beszélhetünk ezekben az esetekben, vagy egyszerű átvételről? Van-e különbség e tekintetben a magyarországi és a külföldi szerzők között? Annyit talán már most előre bocsáthatok, hogy több esetben a pontos forrást nem lehetett megállapítani és csak hipotéziseket tudtam

felállítani, nem utolsó sorban amiatt, hogy az esetleges forrás lehet egy általunk (még) nem ismert mű is. Igyekeztem a szakirodalomban néha előforduló téves megállapításokat is korrigálni.

Az 1596-os ostrom és várfeladás – érthető okokból – nem inspirálta a költőket a megörökítésre. Az eseményről önálló mű nem született, csak a két fent említett röpirat illetve krónikákban olvashatunk róla. A dolgozatban e röpiratok egyikét vontam behatóbb vizsgálat alá, tekintve, hogy a kutatás adós volt ezzel is. A hódoltság kori Eger mindennapjairól a török szerzők művein kívül kevés információ áll rendelkezésünkre. Történészek ezért gyakran hivatkoztak Daniel Speer *Ungarischer oder Dacianischer Simplicissimus* című regényére. A 6. fejezetben arra a kérdésre kerestem a választ, hogy hiteles történeti forrásnak tekinthető-e ez a mű?

Az egri vár 1687-es visszafoglalásával kapcsolatban hasonló a helyzet, mint az 1596-os ostrom megörökítésénél. Krónikákon, egy röplapon és egy prédikáción kívül nem tudok más művekről, amelyek megörökítették volna. A dolgozatban a bajor Balthasar Knellinger SJ német nyelvű prédikációját választottam vizsgálatom tárgyául, amely nem pusztán tudósít az eseményről, hanem tágabb, transzcendentális dimenzióba helyezi azt és összeköti I. József magyar királlyá koronázásával. Ehhez kapcsolódóan ismertetem röviden a *Gründliche Vorstellung und Beschreibung Der Stadt und Vestung Erla* című röplapot és közlöm a szöveg átírását, amire eddig nem került sor.

Mivel a dolgozat nagyobb része korábban különböző periodikumokban és kötetekben megjelent írásokból áll, ezért nem beszélhetünk egységes vizsgálati módszerről. Igyekeztem a korábbi megjelenésből fakadó ismétlődéseket kiküszöbölni, mindazonáltal bizonyos esetekben, a könnyebb érthetőség érdekében elkerülhetetlen volt, hogy röviden ismét szóljak a korábban már említett dolgokról. A könnyebb követhetőség érdekében a dolgozat függelékében közlöm a tanulmányban hivatkozott azon külföldi szerzők modern kiadásban nem hozzáférhető ostromleírásait, amelyekből a főszövegben nem idéztünk szó szerint. Bár az itt szereplő szövegeken kívül még számos más műben is olvasható leírás Eger ostromáról, úgy vélem, e válogatásom reprezentatív képet ad a témáról.

A dolgozat kutatási eredményei

Az 1552-es ostromra vonatkozó vizsgált szövegek elemzése után megállapítható, hogy a magyar szerzők művei között ugyan vannak olyanok, amelyek csak röviden, egy-két mondatban említik meg ezt az eseményt, például Székely István *Cronica ez vilagnac jeles dolgairól* című munkája, Nagy Szabó Ferenc *Memoriale*-ja vagy Szepsi Laczkó Máté krónikája, nagyobb részük azonban (Tinódi Sebestyén, Csabai Mátyás, Zsámboki János, a *Memoria rerum*, Forgách Ferenc, Johannes Michael Brutus, Istvánffy Miklós, Somogyi Ambrus, Nadányi János) vagy önálló művet szentel neki vagy részletesebben illetve hosszasan ismerteti. Ez utóbbi szerzők terjedelmesebb ostromleírásai – közvetve vagy közvetlenül – mind Tinódi munkájára vezethetők vissza. A 16–17. századi magyar szerzők viszont (Prágai Andrást kivéve) nem használják az ostromleírásnál Ascanio Centorio leírását vagy ennek valamelyik későbbi fordítását forrásként.

Tinódi forrásként való felhasználásában vélhetően fontos szerepet játszhatott a személyes kötődések láncolata is: Tinódi (akinek Domokos Gyöngyi és Vadai István szerint fő patrónusa Oláh Miklós lehetett) eljuttatta kéziratát Ferdinándnak, aki Zsámbokit bízta meg a latinra fordítással. Forgách és Istvánffy Oláh Miklós pártfogoltjaként Zsámboki felügyelete alatt tanult Padovában. Nagyon is valószínű, hogy maga Zsámboki hívhatta fel két pártfogoltja figyelmét Tinódi énekeire illetve saját adaptációjára. Brutus jó kapcsolatot ápolt Forgách-csal, személyesen is ismerték egymást, Báthory István épp Forgách ajánlására hívta meg udvari történetírónak. Szintén jó kapcsolatban volt Forgách-csal Schesäus. Forgách mindkét szerző figyelmét felhívhatta az egri ostrom leírását tartalmazó korábbi művekre.

Az erdélyi és szepességi szász szerzők műveire túlnyomórészt a rövid beszámolók a jellemzőek. Ezt részben magyarázhatja csak az, hogy ezek többsége 'annales', hiszen évkönyveik között sok olyan van, amelyik más eseményekről igen részletesen beszámol, túllépve az annalsztika keretein. Erre jó példa Hieronymus Ostermayer (†1561) brassói orgonista, aki ugyan nem említi az 1552-es ostromot, viszont Dobó István erdélyi működéséről például részletesen tudósít. Az erdélyi szász és a szepességi német szerzők – Schesäust leszámítva – nem ismerik Tinódi művét, de Zsámboki fordítását sem. Schesäus Tinódi-ismeretét megmagyarázza az, hogy sokat forgott magyar környezetben, míg a többi német szerzőre ez kevésbé jellemző. Schesäusnak bőven volt tehát alkalm – akár Zsámboki művének közvetítésével is – megismerkedni Tinódi énekeivel. Azok a szepességi és erdélyi

szász szerzők viszont, akik részletesebb ostromleírást adnak (Miles, Krekwitz, Hellenbach), nem Tinódiból merítenek, hanem a külföldi szerzők között elterjedt Centorio-féle leírást veszik át.

Azt is fontos kiemelni, hogy Bomel, a *Brassói falikrónika*, Leibitzer, Türk, Frölich, Hellenbach meg sem említik Dobó István nevét, de a többiek (Sigler, a *CFLO*, Miles, Krekwitz) is csak röviden szólnak róla. Az erdélyi szászok és a szepességi németeknél – Schesäust kivéve – Dobónak nincs olyan fontos szerepe, mint a magyar szerzők által írt művekben. Ez is nyilván azzal magyarázható, hogy nem ismerték Tinódit és Csabait, hiszen Tinódi és Csabai művében Dobó mindvégig jelen van (sőt Csabai panegirikuszaiban Dobó az ostrom kizárólagos hőse), a Centorio-féle szövegekben viszont Dobó Istvánt vagy meg sem említik, vagy csak a történet elején egyszer. A rövid beszámolók német ajkú szerzői Dobó István (és a várvédők) méltatásakor általában megelégszenek a humanista erénykatalógusból ismert „virtus” kiemelésével.

Annak, hogy a kortárs szepességi és erdélyi szász szerzők – Schesäust leszámítva – csak röviden említik az eseményt, egyik oka lehet, hogy – ellentétben sok kortárs magyar politikussal és költővel – nem ismertek fel az esemény fent említett történelmi jelentőségét. Úgy tűnik, rájuk is érvényes mindaz, amit Bartoniek Emma a két Leibitzer *Diarium*ának egésze kapcsán megfogalmazott: „Körülhatárolt életkörülményeik bizonyára megsűkítették a történelmi és koruk politikai-hadi eseményei iránti érdeklődésüket.”³ Erdély a 14. század végétől a török fenyegetettség árnyékában élt, az erdélyi szászok legnagyobb része Erdély déli részén, a Királyföldön és a Barcaságban élt és épp ezek a területek szenvedtek a legtöbbet a 15–17. században a török betörésektől. Az erdélyi szászok jobban figyeltek a tőlük délre és keletre történő eseményekre, és talán ezért sem fordítottak nagyobb figyelmet az egri ostromnak. Számukra ez csak egy volt a sok csata közül. A szepességiek viszont – miután közvetlenül is fenyegetettnek érezték magukat – valamivel nagyobb érdeklődést mutattak az esemény iránt. A nem Magyarországi szerzők túlnyomó többsége Centorio leírását veszi át. Ez alól csak néhány kivétel van (Zeiler, Braun, Birken), az ő leírásaik Zsámboki és Istvánffy műveire támaszkodnak, tehát közvetve Tinódira vezethetők vissza.

Mivel a 2–4.6 fejezetekben sokszor esett szó a két egri „amazon” történetéről, úgy véltem, nem haszontalan egy önálló fejezetben (4.7) áttekinteni ennek kialakulását és fejlődését. A két egri nő története a 19. századi magyar irodalomban lett igen népszerű, ami

---

³ BARTONIEK Emma: *Fejezetek a XVI–XVII. századi magyarországi történetírás történetéből*. Budapest. 1975 , 142.

természetesen nem véletlen. A 19. század első felében új embereszményt talált a kor embere, a hős katonáét, aki még a legreménytelenebb helyzetben is vállalja a küzdelmet. A romantika irodalma előszeretettel elevenítette fel a magyar történelmi múlt dicsőséges hagyományait, a török ellenes harcok eseményeit. E fejezetben az írásos alkotások álltak vizsgálódásaim középpontjában, mert ilyen átfogó vizsgálatra eddig senki sem vállalkozott. Széles körű szöveganyag vizsgálata után megállapítható, hogy a két vitéz egeri nő történetének kialakulását végső soron nem a magyar szerzők művei inspirálták, hanem a Centorio-féle leírás és ennek későbbi változatai. Azaz bár történelmi alapja van a nők részvételének a várvédelemben, mégis voltaképpen egy külföldi szerző munkájának köszönhető, hogy az „egeri nők” exemplum a 19. században oly népszerű lett. Az egeri nők vitézsége a magyar és a külföldi irodalomban épp ellentétes pályát futott be. A 16–17. századi magyar szerzők (és Schesäus is) csak röviden szólnak róluk. E szerzők (Prágai Andrást leszámítva) nem ismerik a Centorio-féle leírást, így a két „amazon” történetét sem. Külföldi szerzők körében viszont (ide sorolhatjuk a magyarországi német szerzők hosszabb leírásait is) egy-két kivételtől eltekintve a Centorio-féle leírás terjedt el és ennek köszönhetően a 16–17. századi külföldi olvasók számára az egeri ostrom kezdettől fogva szorosán összekapcsolódott az egeri nők vitézségével. A 18. század második felében aztán változik a helyzet, a magyarországi történettudományi munkák kezdik felfedezni a Centorio-féle leírást, ennek nyomán a szépirodalom (gondolhatunk itt például Baróti Szabó Dávid *Egy egeri vitéz-asszony*, Tárkányi Béla *Az egeri amazon* vagy Zalár József *Dobó s az egeri nők* című versére) és a képzőművészet is. Külföldön viszont az a tendencia figyelhető meg, hogy egyre több olyan történettudományi munka jelenik meg, amelyik elhagyja a két egeri nő történetét, sőt több olyan is van közöttük, amelyik már meg sem említi az egeri nők vitézségét.

Az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött Röpl. 377. jelzetű *Belegerung Erlau vnd darauff folgende Schlacht...* című röpirat elemzése során arra az eredményre jutottam, szerzője nem elégedett meg az egeri ostrom és a mezőkeresztesi csata leírásával, hanem tágabb összefüggésbe helyezte ezeket, és megpróbálta feltárni a vereség okait is. Törekedett az objektivitásra is. Ugyanakkor több olyan részletről nem szól, ami más krónikákban (például Hieronymus Orteliusnál) olvasható.

A török hódoltság kori Eger mindennapjairól – összehasonlítva a város történetének más periódusaival – viszonylag keveset tudunk. A 91 éves oszmán uralom történetét feldolgozó kutatók számára ezért fontos minden adat, forrás, amely közelebb visz a török kori

Eger életének megismeréséhez. Evlia Cselebi útleírása mellett a város történetével foglalkozó könyvek, tanulmányok gyakran hivatkoznak az *Ungarischer oder Dacianischer Simplificissimus* című pikareszk regényre, amelynek – közvetve vagy közvetlenül – két epizódja is Egerhez kötődik. E fejezetben arra kívántam felhívni a figyelmet, hogy Speer műve pikareszk regény és nem napló vagy útleírás, ahogy a legtöbb magyar történész tekintett rá. A regény műfaji sajátosságait (mindenek előtt a kompilációt) megvizsgálva arra a következtetésre lehet jutni, regénye nem tekinthető hiteles történeti forrásnak, s Eger hódoltság kori történetének életére, hétköznapijaira vonatkozóan csak fenntartásokkal lehet rá hivatkozni.

A „*Ponam thronum eius sicut dies coeli*”. Egy 17. századi német prédikáció I. József magyar királlyá koronázásáról és Eger 1687-es visszafoglalásáról című fejezetben egy olyan, eddig nem vizsgált német nyelvű prédikációt mutattam be és elemeztem, amelyben Eger 1687-es visszafoglalása kap központi helyet (a vár átadását rögzítő kapitulációs pontok aláírását ugyanis Knellinger I. József megkoronázásának előestéjére teszi). Balthasar Knellinger erősen allegorizáló, rétorikai alakzatokban gazdag prédikációja jól illeszkedik a bécsi udvar által folytatott törökellenes propagandába. A jezsuita hitszónok célja egyrészt az alattvalók tájékoztatása volt a török elleni háború sikereiről, többek között a „Türkensteuer” ösztönzése végett, másrészt a Habsburgok örökösödési jogának alátámasztása, népszerűsítése. Azáltal, hogy beszédeit írásban is megjelentette, mindezt nem csak saját hallgatósága ismerhette meg, hanem egy jóval szélesebb kör is, hiszen a prédikációgyűjtemény első sorban papok számára készült, akik a beszédet saját prédikációikhoz felhasználva tovább adhatták Knellinger gondolatait későbbi korok hallgatóinak is.

Mivel Balthasar Knellinger prédikációjában fontos szerep jut az 1687-es kapitulációs egyezménynek, amely Eger megadási feltételeit rögzíti, úgy véltem, hasznos, ha bemutatom az 1687-ben valószínűleg Nürnbergben nyomtatott *Gründliche Vorstellung und Beschreibung Der Stadt und Vestung Erla / Nebst denen Accords-Puncten welche von Ih. Kays. Maj. eigenhändig unterschrieben worden* című egykorú röplapot, amelyen Eger látképe is látható, és amely tartalmazza a kapitulációs pontokat is.

A szerzőnek a dolgozat témakörében megjelent publikációi:

1. *A Magyar avagy erdélyi Simplicissimus mint történeti forrás?* In: AGRIA. Az egri Dobó István Vármúzeum Évkönyve, 39 (2003), 363–376.
2. *A brassói falikrónika.* In: Könyv és Könyvtár, 26 (2004), 211–224.
3. *Eger 1552-es ostromának ábrázolása a 16–17. századi erdélyi szász és szepességi német irodalomban.* In: AGRIA. Az egri Dobó István Vármúzeum Évkönyve, 40 (2004), 261–293.
4. *Die Darstellung der ungarischen Volksbräuche im 'Ungarischen oder Dacianischen Simplicissimus'. Literarische Anlehnung oder biographische Authentizität?* In: *Das Ungarnbild in der deutschen Literatur der frühen Neuzeit. Der Ungarische oder Dacianische Simplicissimus im Kontext barocker Reiseerzählungen und Simplizaden.* Hg. von Dieter Breuer und Gábor Tüskés, Bern [u. a.], 2005, 253–263.
5. *Egy 17. századi erdélyi szász krónikás az 1552-es egri ostromról.* In: Honismeret, 34 (2006), 39–45.
6. *Thomas Bomel magyar krónikája.* In: Néprajzi Látóhatár, 16 (2007), 209–225.
7. *Az 1552-es egri ostrom leírása Hieronymus Ortelius krónikájában.* In: Agra. Irodalom, művészet, kritika, 2 (2008), 124–133.
8. *Az „egri nők” motívum kialakulása a magyar és az európai irodalomban.* In: *Hagyomány és megújulás. Életpályák és társadalmi mobilitás a végváriak körében.* Szerk. Veres Gábor és Berecz Mátyás, Eger, 2008 (= Studia Agriensia 27), 45–60.
9. *„Jó Dobó miatt sok terekök vesznek”. 16–17. századi költők és krónikások az 1552-es egri ostromról.* Budapest, 2008.
10. *Tinódi Sebestyén és Csabai Mátyás: Eger 1552. évi ostromának két első megörökítője.* In: *Tinódi Sebestyén és a régi magyar verses epika. A 2006. évi budapesti és kolozsvári Tinódi-konferenciák előadásai.* Szerk. Csörsz Rumen István, Kolozsvár, 2008, 199–214.
11. Lőkös Péter – Tüskés Gábor (Hg.): *Obsidio Agriae Anno 1552. Texte zur Rezeption eines ungarischen Geschichtsstoffes,* Eger, 2008.
12. *Csabai Mátyás Encomium Servatae Agriae Anno MDLII című költeménye.* In: Irodalomtörténeti Közlemények, 113 (2009), 348–359.
13. *Paul Leypolt krónikájának egri vonatkozása.* In: Agra. Irodalom, művészet, kritika, 4

(2010), 248–253.

14. *Egykorú német röpirat Eger 1596-os elfoglalásáról és a mezőkeresztesi csatáról*. In: *Eruditio, virtus et constantia. Tanulmányok a 70. éves Bitskey István tiszteletére*, II. köt., Szerk. Imre Mihály, Oláh Szabolcs, Fazakas Gergely Tamás, Száraz Orsolya. Debrecen, Debreceni Egyetemi Kiadó, 2011, 592–600.
15. *Das Türkenbild in Christian Schesäus' Ruina Pannonica und in seinen Quellen*. In: *Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde*, 34/105 (2011), 29–39.

A habilitáció témaköréhez kapcsolódó konferencia előadások:

1. „Die Darstellung der ungarischen Volksbräuche im 'Ungarischen oder Dacianischen Simplicissimus'. Literarische Anlehnung oder biographische Authentizität?“ címmel a „Das Ungarnbild in der deutschen Literatur der frühen Neuzeit. Der Ungarische oder Dacianische Simplicissimus im Kontext barocker Reiseerzählungen und Simpliziaden“ c. konferencián (2002. okt. 9–13., Budapest, MTA ITI)
2. „Tinódi Sebestyén és Csabai Mátyás: Eger 1552. évi ostromának két első megörökítője“ címmel az „Az mi keveset írtam, igazat írtam. Tudományos tanácskozás Tinódi Sebestyén halálának 450. évfordulóján“ c. konferencián (2006. máj. 5., Budapest, MTA ITI)
3. „Die Darstellung der Belagerung von Eger (1552) in der siebenbürgisch-sächsischen und Zipser deutschen Literatur des 16–17. Jahrhunderts“ címmel a „Kultur und Literatur im Donau-Karpatenraum in der Frühen Neuzeit“ c. konferencián (2008. ápr. 23–25., Szeged, SZTE/Universität Bonn/Universität Osnabrück/Bundesinstitut für Kultur und Geschichte der Deutschen im östlichen Europa)
4. „Az 'egri nők' motívum kialakulása a magyar és az európai irodalomban“ címmel az „Életpályák és társadalmi mobilitás a végváriak körében“ c. konferencián (2008. okt. 15–16., Eger, Dobó István Vármúzeum)
5. „Das Türkenbild in Tinódis 'Eger vár viadaljáról való ének', in Christian Schesäus' 'Ruina Pannonica' (4. Buch) und in den zwei Enkomien von Mátyás Csabai“ címmel a „Mitteleuropäischer Kulturraum. Tagung über die deutsch-ungarischen literarischen und kulturgeschichtlichen Beziehungen in der Frühen Neuzeit“ c. konferencián (2009.

nov. 13, Budapest, PPKE/OSZK)

6. „Magyarországkép Hieronymus Ortelius *Chronologia Oder Historische Beschreibung aller Kriegsemporungen und Belagerungen in Ungarn auch in Sibenbürgen von 1395...* című krónikájában” címmel a VII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson, Német-magyar irodalmi kapcsolatok szekció, (2011. augusztus 22–27., Kolozsvár)
7. „Ponam thronum eius sicut dies coeli”. Balthasar Knellingens Türkenpredigt über die Krönung von Joseph I. zum Erbkönig in Ungarn (1687) címmel a "Perspektiven des historischen Blicks" című konferencián (2013. május 31. – június 1., PPKE Germanisztika Tanszék/Magyarországi Germanisták Társasága)

A dolgozat tartalomjegyzéke

1. Bevezető
2. Az egri vár története a 16–17. században
  - 2.1. Az 1552-es ostrom, a vár újjáépítése és a végvári élet fénykora
  - 2.2. Az 1596-os egri ostrom és a mezőkeresztesi csata
  - 2.3. A török hódoltság kora és a vár visszafoglalása 1687-ben
3. A Tinódi Sebestyén históriás énekein alapuló ostromleírások
  - 3.1. Tinódi Sebestyén históriás énekei
  - 3.2. Zsámboki János: *Rerum ad Agriam Anno M.D.LII. gestarum, brevis Narratio Joannis Sambuci*
  - 3.3. Csabai Mátyás dicsőítő költeményei: *Encomium Servatae Agriae Anno MDLII* és *Encomium arcis Agriae mirabiliter ac vere divinitus servatae anno Domini M. D. LII.*
  - 3.4. 16–17. századi magyar krónikaírók az ostromról
  - 3.5. Eger 1552-es ostromának ábrázolása a 16–17. századi szepességi és erdélyi szász irodalomban
  - 3.6. Christian Schesäus: *Ruinae Pannonicae libri duodecim*
  - 3.7. Törökkép Tinódi Sebestyén, Csabai Mátyás és Christian Schesäus 1552-es egri ostromleírásaiban
  - 3.8. Paul Leypolt: *Chronica der alten Sachsen in Siebenbürgen*

- 3.9. Martin Zeiler *Newe Beschreibung Deß Königreichs Vngarn* és Georg Braun *Civitates Orbis Terrarum* című leírásai
- 3.10. Sigmund von Birken *Der Donau-Strand*
4. Ascanio Centorio *Commentarii della guerra di Transilvania* című művén alapuló ostromleírások
  - 4.1. Ascanio Centorio: *Commentarii della guerra di Transilvania*
  - 4.2. Hieronymus Ortelius *Chronologia Oder Historische beschreibung aller Kriegsemporungen vnd belägerungen der Stätt vnd Vestungen* és az *Ortelius Redivivus et Continuatus*
  - 4.3. Mathias Miles *Siebenbürgischer Würgengel*
  - 4.4. Georg Krekwitz *Totius Regni Hungariae superioris et inferioris accurata Descriptio*
  - 4.5. Johann von Hellenbach *Oratio pro Hungaria*
  - 4.6. A magyarországi és külföldi szerzők ostromleírásai közötti azonosságok és különbségek (Összegzés)
  - 4.7. A két egri „amazon” történetének kialakulása és fejlődése a magyar és az európai irodalomban
5. Egykorú német röpirat Eger 1596-os elfoglalásáról és a mezőkeresztesi csatáról
6. *Az Ungarischer oder Dacianischer Simplicissimus* egri vonatkozásai
7. „Ponam thronum eius sicut dies coeli”. Egy 17. századi német prédikáció I. József magyar királlyá koronázásáról és Eger 1687-es visszafoglalásáról
8. *A Gründliche Vorstellung und Beschreibung Der Stadt und Vestung Erla* című röplap
9. Kitekintés
10. Függelék
11. Bibliográfia
  - 11.1. Források és szövegkiadások
  - 11.2. Felhasznált irodalom